

LIESSMANN, Konrad Paul: *Filosofie zakázaného vědění : Friedrich Nietzsche a černé stránky myšlení*. Prel. Milan Váňa. Praha : Academia, 2013. 316 s. ISBN 978-80-200-2188-5

Meno Konrada Paula Liessmanna nie je slovenskému humanitne zameranému čitateľovi cudzie. Už viac ako dvadsať rokov je meno tohto viedenského profesora filozofie postupne prezentované v rôznych publikáciách: či už v podobe spoluautorstva veľmi kvalitného úvodu do filozofie pod názvom *Vom Denken : Einführung in die Philosophie* (1991, spoluautor Gerhard Zenaty; český preklad *O myšlení : Úvod do filosofie* vyšiel v roku 1994 vo vydavateľstve Votobia), alebo prostredníctvom jeho prehľadového diela z estetiky pod názvom *Philosophie der modernen Kunst* (český preklad *Filosofie moderního umění*, Votobia, 2000). Kvalita jeho prác hovorí sama za seba, preto nás po čase neprekvapil ani český preklad jeho knihy *Theorie der Unbildung : Die Irrtümer der Wissensgesellschaft (Teorie nevzdělanosti : Omyly společnosti vědění)*, ktorý vyšiel v roku 2008. V tejto knihe výstižne poukázal na dnešné paradoxy až hrozby súčasného vzdelávania, na kritériá, ktoré sa kladú na školstvo, učiteľov či študentov.

V zahraničí je takisto známy aj svojím moderným dejinno-filozofickým predstavením základných osobností z dejín, ktoré vyšlo v audioverzii na štyroch CD nosičoch pod názvom *Denken und Leben*, či ako autor výbornej monografie o S. Kierkegaardovi (1999).

Kniha *Philosophie des verbotenen Wissens : Friedrich Nietzsche und die schwarzen Seiten des Denkens* vyšla vo Viedni ešte v roku 2000, takže český preklad tohto diela pod názvom *Filosofie zakázaného vědění : Friedrich Nietzsche a černé stránky myšlení* sa objavil pomerne neskoro. Autor túto knihu napísal pri príležitosti 100. výročia úmrtia Friedricha Nietzscheho, ktorý sám pôvodne zamýšľal napísať dielo s týmto názvom. Liessmann v ňom rekonštruuje myšlienky a témy obsiahnuté nielen v Nietzscheho všeobecne známych dielach, ale opiera sa predovšetkým aj o jeho *Nachgelassene Fragmente*, ktoré boli vydané v Mníchove v niekoľkých zväzkoch a obsahujú aj Nietzscheho korešpondenciu.

Liessmann začína introspekciou do klasickej oblasti Nietzscheho témy, ktorou je jeho najranejšia tvorba spojená s kritikou historických filozofických postáv z pozície morálky a pravdy. V týchto raných dielach nachádza leitmotív knihy, ktorým je symbol zrkadla, prítomného vo viacerých dielach Nietzscheho. Pre Liessmanna je zrkadlo u Nietzscheho poukázaním na falošné a lživé kultúrne i politické dejiny Európy, lžou nasiaknuté morálne, etické i umelecké tézy, bez obhajoby ktorých by padli a v mnohých prípadoch by boli odsúdené

na zánik viaceré princípy vedy či umenia. Nietzsche chcel tejto kultúre nastaviť zrkadlo a poukázať na viaceré roviny klamstva, spomedzi nich Liessmann ako najhoršiu uvádza životnú lož. Lož, v ktorej človek, rodina, spoločnosť uznáva za pravdu to, o čom vnútorne vie, že to tak nie je. Autor dokladá pravdy veľmi živými, klasickými i súčasnými ukázkami z literatúry a komponuje tak symfóniu, v ktorej kakofonicky zaznievajú viaceré dnešné aktuálne fenomény z mediálnej oblasti, keď nikto netuší, čo je pravda, čo polopravda, či nepravda.

Aj v kategórii estetického Liessmann objavuje ako epifenomén súčasnej kultúry väčší záujem o kategóriu škaredého, odporného a hnusného oproti klasickým kategóriám. Zmena záujmu o krásu na záujem o hnus je diagnostikovaná ako iritácia pôvodného, ako rušenie systematického a zosystematizovanie šokujúceho. Skrývajú sa za tým stereotypy myslenia presadzovaného aj politiky, no zároveň ide o rýdze a najpôvodnejšie siahnutie ku „pravdivým“ zdrojom vnútra. Je to síce tematizácia niečoho nového, populárneho a nevšedného, ale zároveň v zmysle myšlienky večného návratu symptomatické poukázanie na hlbokú krízu identity človeka i národa: „Kto nedosiahne krásu, hľadá niečo divoko vznešené, pretože tam i škaredé môže ukázať svoju krásu.“ (s. 207)

Po kategórii krásy či škaredého sa Liessmann venuje v poslednej stati otázke zla. Túto otázku systematicky analyzuje a pripája pomerne podrobnú analýzu povahy zla z kresťanského prostredia – hlavne kritiku Augustínovho *privatio boni*. Zo systematického, nie odborného hľadiska zanechala táto téza dôsledok na mutáciu „ne-vôle k dobru“ na „zlú vôľu“, respektíve „nedostatok dobra“ v akejkoľvek sfére sa premieňal na zlú vôľu hrubých rozmerov, pričom sa táto zlá vôľa dotýkala aj životov mnohých ľudí. Autor v tejto časti pridáva zaujímavé úvahy o „nebezpečnom dare“, ktorým je ľudská sloboda, a prostredníctvom Hegelovej a Kierkegaardovej perspektívy prináša zaujímavé úvahy. „Dráma slobody“ sa mení zo stavu „prvotného pádu“ na jedinečnú príležitosť, pre Hegela dokonca sloboda predstavuje nutnosť. Obrat z prekážky na príležitosť prináša z politického hľadiska nový záväzok uvedomovať si a slobodne stvárňovať svoje politické i kultúrne bytie.

Liessmannova kniha *Filosofie zakázaného vedomia* prináša veľa zaujímavých inšpirácií a presahov k súčasným politickým i kultúrnym témam. Obracia pohľad od stereotypov myslenia, od zaužívaných trendov a pohľadov a ukazuje na čoraz viac sa rozširujúce kliše poloprávd spoločenského života. Jeho reflexie sú popretkávané vstupmi zo svetovej literatúry (Vergilius, Ibsen, Schnitzler a ďalší), čo dokazuje jeho široký záber i lepšie demonštruje jeho myšlienky.

Liessmann je výborným popularizátorom filozofie, s brilantnosťou snúbi teoretické filozofické základy s aktuálnym verejno-politickým dianím, vie historické osobnosti našich myšlienkových dejín predstaviť s netušeným prídavkom niečoho nového, odhaliť netušené kontúry ich často ťažkého života. Vie nebojácne analyzovať aj historické udalosti dejín, nastaviť zrkadlo v bodoch, ktoré boli a miestami aj sú ústrednými ohniskami definatívnej interpretácie. Vie myšlienkovo vyšperkovať každú, aj ťažšiu filozofickú úvahu literárnymi dielami a urobiť každú svoju knihu nesmierne čitateľnou a pútavou. Preto jeho meno bolo a aj v prípade tejto knihy je zárukou kvalitného a erudovaného čítania.

doc. PhDr. Rastislav Nemeč, PhD.
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava
e-mail: rastislav.nemec@truni.sk